

YTTRANDE

Dnr S2020/01396/SOF

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm den 14 augusti 2020

Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14)

Sammanfattning

SPF Seniorerna stöder flera av utredningen förslag, bland andra att

- det i patientlagen och socialtjänstlagen införs likalydande och tydliga skrivningar som ger möjlighet till vård och omsorg till personer med varaktigt nedsatt beslutsförmåga,
- förmågan till samtycke ska bedömas av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal samt att kommunen kan kräva tillgång till legitimerad personal för detta ändamål, samt att
- ett nationellt centrum för utveckling av äldreomsorgen etableras.

SPF Seniorerna förslår att utbildning i digital kompetens för seniorer genomförs i samverkan med äldres egna organisationer.

Allmänt

SPF Seniorerna poängterar nödvändigheten av att utredningens förslag snarast möjligt genomförs, och inte fördröjs genom att till exempel invänta ytterligare pågående och näraliggande utredningar. Vi vill också erinra om att redan Patientmaktsutredningen tog upp frågan om samtycke och personer med nedsatt beslutsförmåga. Utredningen föreslog tillägg i patientlagen och som under remissbehandlingen lämnades utan erinran. Förslaget återfinns nu med samma utformning i den här utredningen.

Vidare är vår generella hållning att alla förslag som innebär ett närmande mellan å ena sidan patientlagen och hälso- och sjukvårdslagstiftningen och å andra sidan socialtjänstlagen är värdefulla och till och med i vissa fall nödvändiga eftersom gränserna mellan hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens ansvar blir allt mer flytande. Ett sådant exempel är att kraven på dokumentation och journalföring borde vara samma oberoende om det handlar om hälso- och sjukvård eller omsorg.

Införandet av välfärdsteknik förutsätter och möjliggör en professionalisering av äldreomsorgen och samverkan med hälso- och sjukvård. SPF Seniorerna delar

SPF Seniorerna

Hantverkargatan 25, Box 225 74, 104 22 Stockholm

Tel 08-692 32 50 info@spfseniorerna.se

Org nr 88 80 00-2830 Pg 607678-0 Bg 5959-0182

www.spfseniorerna.se

utredningens bedömning att det i äldreomsorgen i dag råder brist på digital infrastruktur och nationell styrning, samt att det föreligger behov av lagändringar och ökad kommunal utvecklingskompetens.

Den nu pågående coronapandemin har bidragit till att brister inom äldreomsorgen uppmärksammas i den allmänna debatten inte minst vad gäller brister i kompetens. Utredningens förslag om en professionalisering av äldreomsorgen och en ökad samverkan med sjukvården samt inrättandet av ett nationellt centrum för utveckling av äldreomsorg har därmed fått ännu större tyngd. Vi vill framhålla vikten av att dessa förslag genomförs med hög prioritet.

8.7.1 Förslag om vård till människor med nedsatt beslutsförmåga

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en bestämmelse ska införas som anger att vård ska ges till den som saknar varaktig möjlighet att samtycka utifrån en bedömning av vad som är bäst för patienten.

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att regelverket för insatser till äldre med nedsatt beslutsförmåga behöver tydliggöras. Därutöver vill vi framhålla vikten av att hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens regelverk bör vara samstämmiga i möjligaste mån. Ska vården för den enskilde upplevas som ”sömlös” är detta av väsentlig betydelse. Vi delar också utredningens bedömning att hälso- och sjukvårdens kompetens måste tas till vara även inom socialtjänsten. Vi vill även erinra om att mycket av utredningens förslag till ny lagstiftning innebär att praxis kodifieras. Vi är positiva till att det s.k. HSL-spåret legaliseras genom att förskrivning av hälso- och sjukvårdspersonal får samma lydelse i patientlagen och Socialtjänstlagen.

SPF Seniorerna hade gärna sett att utredningen valt att definiera ”samtycke”. I synnerhet som begreppet samtycke är centralt i utredningens förslag. I stället hänvisas till utredningen Framtidens socialtjänst. Även här anser vi att en definition skulle kunna medföra en ökad samstämmighet mellan patientlagen och socialtjänstlagen.

8.7.2 Förslag om omsorg till människor med nedsatt beslutsförmåga

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en bestämmelse ska införas som anger att insatser ska ges till den som saknar varaktig möjlighet att samtycka utifrån en bedömning av vad som är bäst för den enskilde.

Se argumentation under 8.7.1.

8.7.3 Individuell plan (SIP) som metod för välfärdsteknik vid nedsatt beslutsförmåga

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en bestämmelse ska införas som anger att en individuell plan får upprättas även om den enskilde saknar varaktig möjlighet att samtycka, om den enskildes inställning till en sådan plan klarlagts.

Det är nödvändigt att samordnad individuell planering (SIP) fungerar utan betungande administration.

Se i övrigt argumentation under 8.7.1.

8.7.4 Förslag till sekretessbrytande bestämmelse

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en bestämmelse ska införas som gör det möjligt för en person som fyllt 18 år och som på grund av sitt hälsotillstånd eller av annat skäl inte kan samtycka till att en uppgift om personen lämnas ut på grund av sekretess, ändå kan lämnas ut om det behövs för att personen ska få nödvändig vård, omsorg, behandling, eller annat stöd.

Största försiktighet ska råda vid brytande av sekretess. I detta fall framstår sekretessgenombrottet som rimligt. Gällande sekretesslagstiftning hindrar ett effektivt samarbete mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården, till förfång för den enskilde äldre.

8.9.1 Lagstöd för att använda viss digital teknik

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en bestämmelse ska införas som gör det möjligt att använda digital teknik för övervakning, eller kartläggning av en enskilds personliga förhållande i socialtjänsten under förutsättning att ändamålet är att säkerställa eller öka den enskildes trygghet, självständighet, aktivitet eller delaktighet.

Intrång i den enskildes personliga integritet bör undvikas. I detta fall uppvägs dock intrånget av det goda syftet med teknikanvändningen.

8.9.2 Förslag om stärkt informationssäkerhet inom socialtjänsten

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en bestämmelse ska införas som ställer krav på den som bedriver verksamhet inom socialtjänsten att

- bestämma villkor för tilldelning av behörighet för åtkomst till sådana uppgifter om enskilda som förs helt eller delvis automatiserat. Sådan behörighet ska begränsas till vad som behövs för att personen ska kunna fullgöra sina arbetsuppgifter,
- se till att åtkomst till sådana uppgifter om enskilda som förs helt eller delvis automatiserat dokumenteras och kan kontrolleras, och
- göra systematiska och återkommande kontroller av om någon obehörigen kommer åt sådana uppgifter.

SPF Seniorerna finner inga skäl till varför skyddet av känsliga personuppgifter som behandlas i socialtjänsten ska vara lägre än motsvarande skydd inom hälso- och sjukvården. Ett stärkt skydd i socialtjänsten är särskilt påkallat då socialtjänstens behandling av känsliga personuppgifter i digital form kan förväntas öka kraftigt till följd av en ökad användning av välfärdsteknik.

Rättsreglerna i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten bör därför höjas och harmonisera med motsvarande rättsregler i patientdatalagen.

8.10.2 Förslag om kompetensutveckling för omsorgspersonal och biståndshandläggare

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag till översyn av kompetensförsörjningen inom socialtjänsten, särskilt äldreomsorgen, samt vilka behov av och möjligheter till specialisering som finns för biståndshandläggare.

Seniorer ska få vård och omsorg av hög kvalitet. Det kräver en personal som har rätt kompetens vid rätt tillfälle, det vill säga en arbetsplats som erbjuder kontinuerlig fort- och vidareutbildning. Därför är det lätt att stödja utredningens bedömning att högre kompetens hos alla som är involverade i vård och omsorg om äldre krävs för att för att höja kvaliteten och öka produktiviteten i äldreomsorgen.

8.10.3 Förslag om vägledningssupdrag till Socialstyrelsen

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att stöd ska tas fram för den närmare tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna om vård och omsorg till människor vars beslutsförmåga inte endast tillfälligt är nedsatt. Användning av välfärdsteknik behöver belysas särskilt.

8.10.4 Kommunernas styrning av utförare

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att ta fram modeller för upphandling, stöd och stimulans som leder fram till att en lämplig styrning mot en ökad användning av välfärdsteknik inom vård och omsorg kan utarbetas, testas och genomföras, samt att involvera berörda myndigheter och intresseorganisationer.

SPF Seniorerna delar utredningens bedömning att äldreomsorgen har behov av nationell samordning, styrning och stöd, till exempel när det gäller central infrastruktur och upphandlingskompetens. Hittills har mycket av kommunernas egna satsningar stannat vid projekt som sedan inte genomförts i den ordinarie verksamheten.

8.12.6 Förslag om nationellt centrum för äldreomsorgen

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att ett nationellt centrum för utveckling av äldreomsorgen inrättas samt att en del i uppdraget ska vara att bidra med metoder för verksamhetsutveckling inom digitalisering och välfärdsteknik.

Kunskapsstyrningen och kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen behöver utvecklas och jämföras med den som finns inom hälso- och sjukvården. Ett nationellt centrum för utveckling av äldreomsorgen skulle kunna bli navet kring vilket verksamheten utvecklas.

8.12.7 Definition av välfärdsteknik

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att definitionen av välfärdsteknik som förekommer i Socialstyrelsens termdatabank bör ses över.

SPF Seniorerna föreslår att begreppet ”brukare” inte ska användas om enskilda människor.

Välfärdsteknik handlar, utöver om produkter, även om tjänster som syftar till att förbättra kvalitet på välfärdstjänster genom att erbjuda ökad självständighet, oberoende och värdighet. Därför är det på sin plats med en breddning av definitionen ”välfärdsteknik” jämfört med den som nu återfinns i Socialstyrelsens termdatabas.

I detta sammanhang vill vi även ta upp begreppet ”brukare” som är det begrepp som enligt Socialstyrelsens termdatabas ska användas för personer som erhåller stöd enligt socialtjänstlagen. Begreppet upplevs av många seniorer som nedsättande. SPF Seniorernas kongress har beslutat att förbundet ska verka för att andra begrepp används. Den nu aktuella utredningen visar att det går att använda andra begrepp. Det är för övrigt intressant att notera att domstolarna aldrig använder begreppet ”brukare”. Vi föreslår att antingen begreppet vårdtagare används och som kan omfatta såväl sjukvård som omsorg. Om det anses viktigt att ha ett särskilt begrepp för dem som omfattas av socialtjänstens olika stödformer föreslår vi begreppet omsorgstagare. Många kommuner har börjat använda detta begrepp.

8.14 Långsiktig kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att ett nytt strategiskt innovationsprogram bör inrättas som förenar teknik, medicin, vård och omsorg.

8.15 Digital kompetens hos äldre

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att offentliga medel bör avsättas för finansiering av invånarutbildning i digital kompetens i såväl kommunal regi som för bidrag till sådan verksamhet som bedrivs i föreningsform.

SPF Seniorerna förslår att utbildning i digital kompetens för seniorer genomförs i samverkan med äldres egna organisationer.

Med anledning av de digitala tjänsternas stora betydelse bör alla ges möjlighet att lära sig hur man använder datorer och internet. Alla invånare har rätt att vara digitalt delaktiga.

Behov av digital kompetens hos äldre kommer att finnas även när dagens yrkesverksamma går i pension. Den digitala utvecklingen går snabbt och de yrkesverksamma vidareutvecklas för att hantera nya arbetssätt. När man lämnat yrkeslivet finns det inget uttalat ansvar för hur seniorer ska kunna utvecklas för att hantera de nya krav som ställs på alla invånare.

Om det allmänna ställer krav på att invånarna ska hantera vissa situationer digitalt, bör invånarna kunna räkna med motprestationen att informeras och utbildas om hur de ska klara av den digital verkligheten.

1998–2009 pågick hemPC-reformen i syfte att höja befolkningens datorkunskap och datortäthet. Reformen genomfördes som en skattefri förmån till arbetstagare och hade dessförinnan föregåtts av LO:s och TCO:s förmånliga erbjudande till sina medlemmar. En motsvarande satsning riktad till de som i dag bäst behöver det skulle göra stor skillnad.

I detta ärende har SPF Seniorernas arbetsutskott beslutat. Martin Engman, samhällspolitisk chef, har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också förbundsstyrelseledamot Monica Ulfhielm deltagit.

Eva Eriksson
Förbundsordförande